

บทที่ 3

องค์ประกอบที่ช่วยให้การจัดหามีประสิทธิภาพ

การดำเนินงานที่ช่วยให้สามารถจัดหาพัสดุได้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ การจัดหามีประสิทธิภาพสะดวก รวดเร็วยิ่งขึ้น และฝ่ายตรวจรับสามารถตรวจรับได้อย่างถูกต้อง จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบต่อไปนี้

1. การกำหนดคุณลักษณะเฉพาะ (Specification)
2. การจัดมาตรฐาน (Standardization)
3. สนุดคู่มือรายการพัสดุ (Cataloging)
4. การวิเคราะห์คุณค่า (Value Analysis)

การกำหนดคุณลักษณะเฉพาะ (Specification)

ความหมายการกำหนดคุณลักษณะเฉพาะ

การกำหนดคุณลักษณะเฉพาะ* คือ การอธิบายถึงรายละเอียดเกี่ยวกับแบบ รูปร่าง ลักษณะ ขนาด ชนิด และคุณสมบัติ เพื่อช่วยให้การจัดหาพัสดุเป็นไปโดยสะดวกและตรงตามความต้องการของผู้ใช้ จากความหมายนี้ การกำหนดคุณลักษณะเฉพาะจะแสดงถึงรายละเอียดต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความแตกต่างกันของพัสดุที่จัดหา เช่น แตกต่างจากตราหือรูปลักษณะ และขอบเขตของคุณภาพ ประสิทธิภาพ เป็นต้น

การกำหนดคุณลักษณะเฉพาะควรมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเพื่อเลือกซื้อสินค้าที่ทนพอใจ และถูกต้องตามความประสงค์ ซึ่งอาจใช้แนวทางการกำหนดคุณลักษณะเฉพาะได้จากการพิจารณาลักษณะภายนอกทั่วไปของพัสดุ เช่น รูปร่างสวยงาม การออกแบบและการผลิตต้องปราณีตเรียบร้อย ขนาดกระทัดรัด พิจารณาจากคุณภาพวัสดุที่ใช้ผลิตต้องมีคุณภาพ และสะดวกในการบำรุงรักษา พิจารณาจากสมรรถนะ หรือประสิทธิภาพของสินค้าต้องสามารถอำนวยความสะดวกหลายอย่าง พิจารณาถึงความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ของบาง

* น.ท. กัทธ เกตุทัต "คำบรรยายเรื่องการกำหนดคุณลักษณะเฉพาะ", สถาบันฝึกอบรมและปรับปรุงการบริหาร
สำนักงบประมาณ

อย่างอาจไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมแห่งใดแห่งหนึ่งก็ได้ พิจารณาถึงความสะดวกในการใช้ง่าย เมื่อเกิดการชำรุดเสียหายต้องแก้ไขง่าย อะไหล่ต้องหาง่าย พิจารณาวาราคาพอสมควร และประหยัดเมื่อเปรียบเทียบประโยชน์และคุณภาพ และการใช้งานก็เสียค่าใช้จ่ายน้อย

ความสำคัญพื้นฐานของการกำหนดคุณลักษณะเฉพาะ

ต้นทุนวัตถุดิบมีความสำคัญที่จะนำมาซึ่งการออกแบบผลิตภัณฑ์ การเตรียมการกำหนดคุณลักษณะเฉพาะต้องพิจารณาเกี่ยวกับ

1. การออกแบบด้านหน้าที่การใช้งานของวัสดุ
2. การยอมรับของผู้บริโภค
3. กรรมวิธีการผลิตที่ประหยัด
4. การจัดหาทำได้ง่าย โดยพิจารณาถึงความสามารถของผู้ขายในการจัดหาวัตถุดิบ

รวมทั้งต้นทุนวัตถุดิบ

ความมุ่งหมายของการกำหนดคุณลักษณะเฉพาะ

คุณลักษณะเฉพาะกำหนดขึ้นเพื่อแจ้งให้ผู้ขายพัสดุทราบว่าผู้ซื้อต้องการพัสดุที่มีลักษณะอย่างไร และให้ฝ่ายจัดซื้อสามารถซื้อพัสดุตรงกับความต้องการของผู้ใช้ ดังนั้น จุดมุ่งหมายหลักของการกำหนดคุณลักษณะเฉพาะมีดังนี้

1. เพื่อให้ได้พัสดุถูกต้องตามความต้องการของผู้ใช้ เนื่องจากการกำหนดคุณลักษณะเฉพาะที่ผู้ซื้อต้องการ ทำให้ผู้ขายสามารถเข้าใจและรู้ถึงจุดประสงค์ของผู้ซื้อว่าต้องการพัสดุที่มีคุณภาพ และลักษณะใด
2. เพื่อให้สะดวกในการจัดหา กล่าวคือ เมื่อฝ่ายจัดซื้อได้รับแจ้งจากหน่วยใช้ว่าต้องการพัสดุใดก็สามารถจัดหาได้ทันทีตามข้อกำหนดคุณลักษณะเฉพาะที่ระบุไว้
3. เพื่อให้ได้พัสดุเป็นแบบมาตรฐาน ผู้ผลิตจะนำข้อกำหนดคุณลักษณะเฉพาะเป็นมาตรฐานในการผลิตสินค้า เพื่อให้ได้พัสดุที่มีคุณภาพและแบบตรงตามความต้องการของผู้ใช้
4. เพื่อให้เกิดการแข่งขันในการปรับปรุงคุณภาพ เมื่อผู้ผลิตได้รู้ถึงคุณลักษณะเฉพาะ ย่อมพยายามที่จะผลิตสินค้าให้มีคุณภาพสูงขึ้น ซึ่งเป็นผลดีต่อผู้ใช้

การกำหนดคุณลักษณะเฉพาะที่ดี ต้องสอดคล้องกับหลักการเหล่านี้ คือ ต้องกำหนดให้ชัดเจน แน่แน่นอน สมบูรณ์ ว่าต้องการอะไรกำหนดวิธีการทดสอบและการตรวจให้ชัดเจนด้วย หลีกเลี่ยงคุณลักษณะเฉพาะที่เป็นข้อจำกัดที่ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงและจัดซื้อยาก โดยทำให้เสียผลประโยชน์ และหลีกเลี่ยงคุณลักษณะเฉพาะที่จำกัดการแข่งขันโดยไม่จำเป็น และควรกำหนดให้สอดคล้องกับมาตรฐานทางการค้าทั่วไป

ข้อพิจารณาการจัดซื้อพัสดุ มีหลักเกณฑ์พอสรุปได้ดังนี้

- พิจารณาจากคุณภาพ โดยพัสดุที่ใช้ผลิตต้องมีคุณภาพดี และสะดวกในการบำรุงรักษา
- พิจารณาจากสมรรถนะหรือประสิทธิภาพของพัสดุต้องสามารถอำนวยประโยชน์หลายอย่าง
- พิจารณาถึงความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม พัสดุดบางอย่างอาจไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมแห่งใดแห่งหนึ่งก็ได้
- พิจารณาถึงความสะดวกในการใช้งาน เมื่อเกิดการชำรุดเสียหายต้องแก้ไขได้ง่าย และอะไหล่ต้องหาง่าย
- พิจารณาราคาพอสมควรและประหยัด เมื่อเปรียบเทียบกับประโยชน์ และคุณภาพ การใช้งานก็เสียค่าใช้จ่ายน้อย

ข้อควรพิจารณาในการระบุคุณลักษณะเฉพาะ (Writing Specification)

หลังการออกแบบผลิตภัณฑ์แล้ว ขั้นตอนมาคือการพิจารณาถึงคุณลักษณะเฉพาะของชิ้นส่วนและวัตถุดิบแต่ละชนิดที่นำมาใช้ โดยต้องระบุคุณลักษณะเฉพาะให้ชัดเจนและแน่นอน การระบุคุณลักษณะเฉพาะที่ดีควรมีข้อกำหนด ดังต่อไปนี้

1. ต้องมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในด้านการผลิตทั้งขนาด รูปร่าง คุณสมบัติทางกายภาพ เคมี ซึ่งเรียกว่าคุณสมบัติทางวิศวกรรม
2. ต้องมีลักษณะทางเทคนิคซึ่งสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งจะช่วยให้การตรวจรับง่ายขึ้นการกำหนดลักษณะทางเทคนิคบางอย่าง เช่น อายุการใช้งานอาจทำให้การตรวจรับยุ่งยากมาก
3. ต้องสามารถจัดทำได้ไม่ยาก ซึ่งจะทำให้การจัดหา หรือการผลิตง่ายขึ้น และมีราคาไม่สูงเกินไป

4. ต้องมีลักษณะที่ทำให้การจัดเก็บ การขนย้าย การเบิกจ่าย เป็นไปด้วยความสะดวก
5. ต้องมีความสะดวกในการผลิต การควบคุมการผลิต ตารางการผลิตต้องเป็นไปอย่างประหยัด และไม่ควรถองทำการผลิตเป็นพิเศษ
6. ต้องมีลักษณะส่วนใหญ่เข้ากับมาตรฐานอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้วให้มากที่สุด และสามารถใช้วัสดุบางอย่างทดแทนได้ในกรณีที่วัสดุที่ต้องการจริงขาดแคลนก็เปลี่ยนมาใช้วัสดุแทนได้
7. การระบุข้อกำหนดคุณลักษณะเฉพาะต้องทำให้ต้นทุนรวมของบริษัทต่ำสุด เช่น ค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อ การควบคุมการผลิตและการผลิตมีค่าใช้จ่ายต่ำ
8. รายการคุณลักษณะเฉพาะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขอยู่เสมอ เพื่อให้ทันสมัยเหมาะสมกับสภาวะการณ์

รายละเอียดของคุณลักษณะเฉพาะ

ในหน่วยงานใหญ่ ๆ นิยมกำหนดให้รายการคุณลักษณะเฉพาะของพัสดุประกอบด้วยรายการ ดังต่อไปนี้

1. คุณลักษณะเฉพาะทั่วไป เป็นการระบุถึงการใช้งานโดยทั่วไปของพัสดุนั้น ๆ
2. ประเภทของพัสดุ เป็นการแบ่งพัสดูออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามความเหมาะสมโดยใช้ชื่อเรียกสั้น ๆ และต้องตรงตามที่ใช้กันโดยทั่วไป
3. คุณภาพของพัสดุและวิธีการผลิต เป็นการระบุถึงความต้องการเกี่ยวกับเนื้อพัสดุที่ไหลตลอดจนกรรมวิธีการผลิต
4. คุณสมบัติโดยทั่วไป ระบุถึงความต้องการคุณลักษณะเฉพาะทั่วไปของพัสดุทุกประเภทรวมเข้าด้วยกัน กายอมเพื่อสำหรับลักษณะเฉพาะต่าง ๆ และขึ้นส่วนอะไหล่
5. คุณสมบัติโดยละเอียด เป็นการบอกถึงคุณสมบัติต่าง ๆ เช่น คุณสมบัติทางกายภาพคุณสมบัติทางเคมี กายอมเพื่อต่าง ๆ ขึ้นส่วนอะไหล่
6. วิธีการทดสอบและตรวจสอบ ระบุถึงวิธีการตรวจสอบและทดสอบว่าพัสดุนั้นมีคุณสมบัติตรงตามคุณลักษณะเฉพาะที่ระบุไว้หรือไม่ ระบุถึงวิธีการทดสอบ และวิธีการสุ่มตัวอย่าง

7. **การบรรจุภัณฑ์และเครื่องหมาย** ระบุถึงรายละเอียดของหีบห่อ และเครื่องหมายต่าง ๆ สำหรับพัสดุบางอย่างที่อาจเสียหายจากการบรรจุไม่ถูกต้อง

8. **หมายเหตุอื่น ๆ** ระบุถึงรายละเอียดเพิ่มเติมอื่น ๆ

วิธีระบุคุณลักษณะเฉพาะที่ต้องการ

การระบุคุณลักษณะเฉพาะของพัสดุที่ต้องการทำได้ โดยวิธีการดังนี้

1. การระบุตราหีบห่อหรือเครื่องหมายการค้า (Brand Or Trade Name) เป็นการระบุตราหีบห่อพัสดุที่ต้องการ การระบุตราหีบห่อเหมาะสมในกรณีที่พัสดุนั้นมีผู้ผลิตเพียงรายเดียว พักตร์ไม่อาจกำหนดคุณลักษณะได้ หรือผู้ซื้อมีความเชื่อถือในตราหีบห่อนั้น การระบุตราหีบห่อมีข้อเสียที่อาจจะต้องซื้อวัสดุในราคาแพงและโอกาสในการเลือกหีบห่อมีน้อย วิธีแก้ไขผู้ซื้อจะกำหนดข้อความเพิ่มเติมว่า “ ต้องการหีบห่อนี้หรือหีบห่ออื่นที่เทียบเท่า ” หรือกำหนดหลาย ๆ หีบห่อที่ได้ผ่านการทดสอบแล้วว่าใช้ได้เหมือนกัน

2. การระบุตามตัวอย่างพัสดุ (Sample) เป็นวิธีที่ง่ายผู้ขอเบิกอาจนำพัสดุที่ใช้งานอยู่แล้วและพอใจในคุณภาพมาเป็นตัวอย่างในการจัดซื้อ การระบุคุณลักษณะเฉพาะโดยใช้ตัวอย่างจะช่วยลดค่าใช้จ่ายการตรวจสอบพัสดุ

3. การระบุจากมาตรฐานทางการค้า (Commercial Standards) ถ้าธุรกิจมีความต้องการวัตถุดิบชนิดเดียวกันอยู่เสมอ ควรระบุคุณลักษณะเฉพาะจากมาตรฐานทางการค้า มาตรฐานทางการค้าเป็นหลักสำคัญของการผลิตแบบจำนวนมาก วิธีระบุมาตรฐานทางการค้า และวิธีการระบุตราหีบห่อค่อนข้างเหมือนกัน จัดทำได้แน่นอนและง่าย การใช้วิธีมาตรฐานทางการค้าช่วยให้การออกแบบง่ายขึ้น ช่วยให้การดำเนินการจัดซื้อทำได้เร็ว ช่วยในการจัดการสินค้าคงเหลือและช่วยลดต้นทุน มาตรฐานทางการค้าจะกำหนดโดย เครื่องหมายการค้า (Commercial Trade) สมาคมวิชาชีพการค้าแห่งชาติ (National Trade Association) สมาคมวิชาชีพมาตรฐาน (Standard Association) สมาคมวิศวกรรมแห่งชาติ (National Engineering) รัฐบาลกลาง (The Federal Government) สมาคมการทดสอบแห่งชาติ (National Testing Societies)

4. การระบุคุณลักษณะเฉพาะการออกแบบ (Design Spectification) พักตร์ทุกประเภทไม่จำเป็นต้องใช้วิธีกำหนดคุณลักษณะเฉพาะจากมาตรฐานทางการค้าหรือตราหีบห่อ สินค้าหรือพัสดุบางอย่างที่มีการจัดซื้อจำนวนมาก ธุรกิจจะกำหนดคุณลักษณะเฉพาะขึ้นเอง การจัดทำคุณลักษณะเฉพาะก็จะต้องพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการจัดหาพัสดุของผู้ขาย

การระบุคุณลักษณะเฉพาะการออกแบบทำให้สามารถจัดซื้อพัสดุตกลงจากการที่ไม่ต้องมีราคา จากค่าของตราชี้ห่อ และหลีกเลี่ยงปัญหาด้านสิทธิบัตรลิขสิทธิ์ และสินค้าที่มีการจดทะเบียน ความเป็นเจ้าของ

5. การระบุพัสดุที่ใช้ผลิตและวิธีการผลิต (Material and Method-of-Manufacture) วิธีนี้ถูกนำมาใช้โดยผู้ขายได้รับคำแนะนำว่าวัตถุดิบที่นำมาผลิตและวิธีการผลิต ผู้ซื้อจึงต้องมีความรู้เกี่ยวกับวัตถุดิบ เทคนิค และวิธีการผลิตซึ่งผลจะออกมาเป็นอย่างไร ผู้ซื้อต้องยอมรับ ถ้าได้มีการใช้พัสดุหรือวิธีการผลิตตามที่ผู้ซื้อกำหนด

6. การระบุคุณลักษณะตามผลการทำงาน (Performance Specification) เป็นวิธีที่ยืดหยุ่น “การทำงาน” เป็นหลัก ถือว่าเป็นวิธีที่สมบูรณ์กว่าวิธีหนึ่ง ผู้ขายจะได้รับคำสั่งซื้อ โดยกำหนดผลการทำงานตามที่ผู้ซื้อต้องการใช้ ส่วนใหญ่จะใช้กับผลิตภัณฑ์ด้านเทคนิค ระดับสูงและผลิตภัณฑ์ที่มีการกำหนดสเปก หรือผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะซับซ้อน ราคาสูง เช่น เครื่องอากาศยาน เครื่องอิเล็กทรอนิกส์ รถยนต์ เป็นต้น วิธีนี้มีปัญหาด้านการเลือกแหล่งผู้ขายที่ถูกต้อง และปัญหาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบราคา

7. การระบุตามเกรดทางการตลาด (Market Grades) วิธีนี้ผลขึ้นอยู่กับความแน่นอนของเกรด และความสามารถในการตรวจสอบให้ตรงกับเกรดที่กำหนด เกรดทางการตลาดต่าง ๆ อาจจัดทำขึ้นโดยใครก็ได้ที่มีความรู้หรือมีหน้าที่เกี่ยวข้อง และได้รับการยอมรับและเชื่อถือจากกลุ่มผู้ซื้อและผู้ขาย เช่น สมาคมการค้า ตลาดซื้อขายสินค้าเกษตร ตัวแทนรัฐบาล วิธีนี้เหมาะสำหรับการจัดซื้อพัสดุประเภทเกษตรกรรม เช่น ไม้ ข้าวสาลี หนังกุ้งฝ้าย ยาสูบ ผลิตภัณฑ์อาหารสัตว์ เป็นต้น

8. การระบุโดยวิธีผสม (Combination) เมื่อวิธีใด วิธีหนึ่ง เพียงวิธีเดียวเห็นว่ายังไม่เหมาะสมพอ ก็ใช้หลาย ๆ วิธีรวมกันก็ได้ เช่น การบรรยายคุณภาพของรถยนต์โดยกำหนดคุณลักษณะการทำงาน การกำหนดคุณลักษณะการออกแบบเช่น รูปทรง แบบ การกำหนดคุณลักษณะทางเคมี เช่น ลักษณะของสีรถยนต์ การกำหนดตามตัวอย่าง เช่น สีรถยนต์ตามตัวอย่าง ความสำคัญของวิธีนี้อยู่ที่ว่าการให้ผู้ขายเข้าใจและสามารถหาพัสดุให้ได้ตรงตามที่ผู้ซื้อต้องการ ในราคาที่เหมาะสม

การจัดมาตรฐานพัสดุ (Standardization)

คำว่า “มาตรฐาน” นี้ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้นิยามความหมายว่า “สิ่งที่ถือเอาเป็นหลักสำหรับใช้เทียบกำหนด” ได้แก่ พิกัดอัตราต่าง ๆ ที่ใช้กำหนดขึ้นไว้ใช้ร่วมกัน เช่น มาตรฐาน มตราชั่ง ตวง วัด หรือขนาดของผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปซึ่งผู้ประกอบการอุตสาหกรรมได้ประชุมทำความตกลงผลิตออกจำหน่ายในตลาด มาตรฐานอาจแบ่งออกได้เป็นหลาย “ระดับ” เช่น มาตรฐานของโรงงาน สมาคม ประเทศ ฯลฯ แต่ละ “ระดับ” ก็อาจแบ่งออกเป็น “สาขา” เช่น วิศวกรรมอาหาร สิ่งทอ ฯลฯ แต่ละสาขายังแบ่งออกเป็น “เรื่อง” เช่น คำนิยาม คุณลักษณะเฉพาะ สมรรถนะ วิธีตรวจ ฯลฯ

Standardization * เป็นกระบวนการของการจัดตั้งข้อตกลงเกี่ยวกับคุณภาพ แบบ ส่วนประกอบ และอื่น ๆ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดมาตรฐานแบบอย่างเดียวกัน

การจัดมาตรฐานพัสดุมีความหมายอย่างกว้าง ๆ ว่าหมายถึงการกระทำขั้นสุดท้ายในการคัดแยก เพื่อลดจำนวนพัสดุ ครุภัณฑ์ ที่มีอยู่มากมายหลายชนิดให้คงเหลือเท่าที่เหมาะสมที่สุดเท่านั้น และยังครอบคลุมไปถึงกรรมวิธี และวิธีปฏิบัติในการผลิต การจัดหา เก็บรักษา แจกจ่าย และซ่อมบำรุงบูรณะ รักษาพัสดุครุภัณฑ์เหล่านั้นด้วย

กล่าวโดยสรุป ความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของการจัดมาตรฐานพัสดุ มีดังนี้

1. เพื่อลดจำนวนรายการพัสดุ ครุภัณฑ์ ที่มีลักษณะและการใช้งานที่เหมือน ๆ กัน ให้มีขนาด (size) ชนิด (kinds) แบบ (type) เหลือน้อยที่สุด รวมทั้งกรรมวิธีปฏิบัติในการออกแบบการพัฒนา การผลิต และการส่งกำลังบำรุง (logistics)

2. เพื่อเป็นการประหยัดในด้านการเงิน กำลังเจ้าหน้าที่ เวลา เครื่องอำนวยความสะดวก และทรัพยากรธรรมชาติ

3. เพื่อให้มีวัสดุครุภัณฑ์เชื่อถือได้แน่นอน ไว้วางใจได้มีชิ้นส่วนอะไหล่ หรือส่วนประกอบที่สามารถสับเปลี่ยนใช้แทนกันได้มากที่สุด เพื่อการบำรุงรักษาพัสดุครุภัณฑ์ให้คงสภาพได้นานที่สุดทำให้เกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้ผลิตและผู้ใช้ รวมทั้งบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้สะดวก และประหยัดในการติดต่อและซื้อขาย

---

* Donald W. Dobler, David N. Burt , Lamer Lee, Jr., Purchasing and Material Management, Text and Cases, Fifth Edition , McGraw Hill , Inc., 1990
GM 302

ประเภทของมาตรฐาน

มาตรฐานแบ่งได้เป็น 5 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. **มาตรฐานสำหรับวัดค่า** เป็นพื้นฐานการวัดค่าทางวิทยาศาสตร์สำหรับวัดความยาว มวลสาร ความหนาแน่น ปริมาตร มาตรฐานสำหรับวัดค่าที่นิยมใช้ในระบแรกเป็นมาตรฐานอังกฤษ ซึ่งมีหน่วยเป็น ฟุต ปอนด์ และวินาที แต่มีข้อยุ่งยากในการคำนวณจึงหันมาใช้มาตรฐานเมตริก มีหน่วยวัดเป็นเมตร กรัม และวินาที ปัจจุบันได้ใช้ระบบ เอส.ไอ (S.I. Unit) ซึ่งมีหน่วยวัดเหมือนมาตรฐานเมตริกเป็นส่วนใหญ่ สำหรับประเทศไทยใช้ระบบมาตรฐานเมตริก

2. **มาตรฐานค่าคงที่** ได้มาจากการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ เป็นค่าคงที่ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยวัดต่าง ๆ ที่ใช้ในอุตสาหกรรมได้แก่ ความหนาแน่นของวัสดุต่าง ๆ ใช้ประโยชน์ในการผลิตและงานขาย ค่าในการคำนวณด้านเครื่องปรับอากาศ

3. **มาตรฐานคุณภาพ** หมายถึง ข้อกำหนดคุณลักษณะเฉพาะของพัสดุที่บอกถึงคุณสมบัติต่าง ๆ โดยมีระดับตัวเลขของคุณลักษณะที่ต้องการ ซึ่งอาจรวมถึงการวัดค่าและทดสอบด้วย มาตรฐานคุณภาพจะเป็นตัวกลางที่จะช่วยให้ผู้ซื้อและผู้ผลิตสามารถเลือกสรรผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะตรงกับความต้องการได้

4. **มาตรฐานสมรรถภาพ** หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะที่กำหนดสมรรถนะการปฏิบัติงานของเครื่องจักร อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการใช้งาน เช่น กำลังส่งของมอเตอร์ ความทนทานของเหล็ก ความเร็วรอบ แรงดึงของเหล็กเส้น

5. **มาตรฐานการปฏิบัติงาน** เป็นการกำหนดวิธีการปฏิบัติงานด้านเทคนิคการผลิต การก่อสร้าง การติดตั้ง การใช้งาน และการตรวจสอบควบคุมการปฏิบัติงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยและประหยัด

แหล่งกำหนดมาตรฐาน

แหล่งกำหนดมาตรฐานแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. **มาตรฐานของบริษัท** เป็นมาตรฐานผลิตภัณฑ์ที่กำหนดโดยบริษัทผู้ผลิต ซึ่งแต่ละบริษัทอาจมีการกำหนดมาตรฐานไว้ไม่เหมือนกัน แต่อาจเทียบมาตรฐานได้ เช่น หัวเทียน น้ำมันเครื่อง ตลับลูกปืน เป็นต้น

2. มาตรฐานสมาคมวิชาชีพ ส่วนใหญ่จะเป็นสมาคมในประเทศอุตสาหกรรมที่กำหนดมาตรฐานสำหรับวัสดุต่าง ๆ ไว้เพื่อให้สมาชิกและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถไปใช้งานได้ เช่น มาตรฐานของ Society of Automotive Engineering , American Society for Testing and Materials, American Institute of Electrical Engineers เป็นต้น

3. มาตรฐานระดับชาติ เป็นมาตรฐานที่รัฐบาลของแต่ละประเทศกำหนดขึ้นใช้กับสินค้าแต่ละชนิด เช่น มาตรฐานอังกฤษ (British Industrial Standards) มาตรฐานญี่ปุ่น (Japanese Industrial Standards) ประเทศไทยมีมาตรฐาน มอก. ซึ่งกำหนดโดยสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

4. มาตรฐานนานาชาติ เป็นมาตรฐานที่กำหนดขึ้นสำหรับใช้ในหลาย ๆ ประเทศ เช่น มาตรฐานเมตริก มาตรฐานของ ISO เป็นต้น

การจัดมาตรฐานวัสดุ

การจัดมาตรฐานวัสดุ กระทำได้หลายวิธี คือ

1. การจัดมาตรฐานทางวิศวกรรมหรือทางช่าง (Engineering Standard) เป็นการจัดมาตรฐานวัสดุทางเทคนิคโดยองค์การหรือสมาคมผู้ประกอบการอุตสาหกรรมได้ร่วมกันจัดทำขึ้น เพื่อกำหนดวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการออกแบบ การใช้วัตถุดิบในการผลิต ให้บรรดาโรงงานต่าง ๆ ผลิตวัสดุสำเร็จรูปออกมาได้เป็นมาตรฐานเหมือนกันหมด ในสหรัฐอเมริกา นั้นมาตรฐานทางวิศวกรรมที่รู้จักกันแพร่หลายทั่วไป เช่น มาตรฐานของสมาคมวิศวกรยานยนต์ (Society of Automobile Engineers) ซึ่งมีคำย่อว่า SAE มาตรฐานของสมาคมทดสอบวัสดุแห่งอเมริกา (American Society for Testing Material) มีคำย่อ ASTM ส่วนทางยุโรปก็มี มาตรฐานการอุตสาหกรรมแห่งเยอรมัน (Deutsche Industrie Norm) ซึ่งมีคำย่อว่า DIN มาตรฐานที่กล่าวมานี้เป็นที่ยอมรับนับถือทั่วไปทั้งในธุรกิจเอกชนและราชการ

2. การจัดมาตรฐานโดยการกำหนดคุณลักษณะเฉพาะ (Specification) เป็นการจัดมาตรฐานโดยอาศัยการกำหนดคุณลักษณะเฉพาะเป็นเครื่องมือ เพื่อให้ได้วัสดุ ครุภัณฑ์ ตรงตามลักษณะพึงประสงค์ของทางราชการโดยเฉพาะเท่านั้น ในสหรัฐอเมริกา มีอยู่ 2 ชนิด คือ ชนิดหนึ่งคือข้อกำหนดคุณลักษณะเฉพาะทางราชการทหาร (Military Specification) เป็นการกำหนดคุณลักษณะเฉพาะการจัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์ และยุทธโปกรณ์ที่ใช้ในราชการทหาร เช่นรถสงคราม ยานเกราะ ยานลำเลียง ปืน เรือรบ เครื่องบิน อากาศ

เสื้อผ้า และยุทธโธปกรณ์ต่าง ๆ เป็นต้น อีกชนิดหนึ่งเป็นข้อกำหนดคุณลักษณะเฉพาะของรัฐบาลกลาง (Federal Specification) เป็นข้อกำหนดคุณลักษณะเฉพาะในการจัดหาวัสดุครุภัณฑ์ที่ใช้เหมือน ๆ กัน ทั้งทางทหารและพลเรือน เช่นรถยนต์นั่ง เครื่องเขียน แบบพิมพ์ เครื่องใช้สำนักงาน เครื่องมือประจำตัวช่าง (hand Tool) เครื่องใช้ในการครัว เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการจัดมาตรฐานของฝ่ายทหาร (Military Standard End Item & Component) และการจัดมาตรฐานโดยถือตามสภาพภูมิศาสตร์ ฯลฯ

กรรมวิธีในการจัดตั้งมาตรฐานพัสดุ (The Process of Standardization) จะต้องมีการจัดทำโครงการ โดยมีผู้เชี่ยวชาญการบริหารพัสดุ และผู้เชี่ยวชาญทางเทคนิคสาขาต่าง ๆ ร่วมกันออกกระบวนปฏิบัติในการจัดทำหรือแก้ไขข้อมูลทางเทคนิค เกี่ยวกับการออกแบบ การพัฒนา การจัดหา และการบูรณะรักษายวรรดาพัสดุครุภัณฑ์ที่มีใช้อยู่แล้ว หรือจะจัดหาใหม่มาใช้งานในอนาคต ข้อตกลงและการตัดสินใจข้อกำหนดใด ๆ จะต้องได้รับการสนับสนุนและนำไปปฏิบัติให้ได้ผลในที่สุด โครงการจัดทำมาตรฐานพัสดุจะต้องมีเป้าหมายคือ

1. ลดจำนวนรายการพัสดุให้มีขนาด ชนิด แบบ รุ่น ให้เหลือน้อยที่สุด และจะต้องไม่กระทบกระเทือนต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของหน่วยใช้

2. ส่วนประกอบ หรือชิ้นส่วนอะไหล่ของบรรดาพัสดุเหล่านี้ ควรจะใช้สับเปลี่ยนแทนกันได้มากที่สุด

3. มีการพัฒนามาตรฐานในการใช้ถ้อยคำ (Standard terminology) รหัส (codes) แบบรูป (drawing) ที่แปลความหมายเป็นที่เข้าใจได้ทั่วไป ตลอดจนวิธีการปฏิบัติได้ถูกต้องชัดเจน

4. จัดทำเอกสารทางวิศวกรรมหรือการช่าง เอกสารเกี่ยวกับการจัดหาหนังสือคู่มือ (handbook) สมุดคู่มือรายการพัสดุ (catalog) เพื่อเป็นหลักในการออกแบบ การจัดหา การแจกจ่ายพัสดุให้เป็นไปอย่างแน่นอนไม่เปลี่ยนแปลง

งานขั้นต้นของงานจัดมาตรฐานพัสดุ คือ การจัดตั้งหรือมอบหมายให้หน่วยงานหนึ่งเป็นผู้ดำเนินการ โดยกำหนดขอบเขตหรือประเภทพัสดุไว้ด้วย สมุดคู่มือรายการพัสดุ (catalog) เป็นเครื่องมือที่จำเป็นที่สุดของงานนี้ หน่วยงานที่ได้รับมอบหมายในการจัดทำมาตรฐานพัสดุจะต้องทำแผนงานการจัดมาตรฐานพัสดุแต่ละประเภทตามลำดับความสำคัญเร่งด่วน เพราะพัสดุบางประเภทมีรายการจะต้องพิจารณาบ่อยบางมากบางจึงต้องทำหมาย

กำหนดการ (program) ไว้ว่าจะเริ่มต้นประเภทใด เมื่อใด เสร็จสิ้นเมื่อใด แผนงานนี้จะต้องปรับปรุงให้ทันสมัยเป็นประจำทุก ๆ ปี

งานขั้นต่อไปคือ การศึกษาวิเคราะห์ (Study) งานนี้ในบางโอกาสมีความจำเป็นจะต้องขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสียกับการใช้พัสดุนั้น ๆ ด้วย หากมีการขัดแย้งหรือเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมบางประการจะต้องนำมาปรึกษาหารือกันก่อนเพื่อตกลงใจในที่สุด การศึกษาวิเคราะห์พัสดุอาจจะกระทำได้หลายวิธี คือ

1. การศึกษาวิเคราะห์อย่างง่าย (Simplification Studies) โดยการเปรียบเทียบประสิทธิภาพ คุณภาพของพัสดุที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในประเภทนั้น ๆ โดยจัดแบ่งออกเป็น 3 พวก คือ

- พัสตุมมาตรฐาน (Standard Item) เป็นพัสดุที่มีคุณภาพเหมาะสมใช้ได้ดีที่สุด ใช้เป็นมาตรฐานในการจัดหามาใช้และแจกจ่ายใช้งานตลอดไป

- พัสตุมมาตรฐานจำกัด (Limited Standard Item) เป็นพัสดุที่มีคุณภาพด้อยกว่าพัสตุมมาตรฐานจำพวกแรก อนุญาตให้จัดหามาใช้ตามความจำเป็นเป็นครั้งคราวตามที่ได้รับอนุมัติเป็นกรณีพิเศษเท่านั้น

- พัสตุมไม่เข้ามาตรฐาน (Nonstandard Item) พัสตุมจำพวกนี้ไม่อนุญาตให้จัดหามาใช้งาน ถ้ามีอยู่ในคลังพัสดุก็ให้ใช้เท่าที่มีอยู่จนหมดไป แล้วจัดหาพัสดุจำพวกมาตรฐานแทน สำหรับพัสดุซึ่งผลิตออกมาใหม่ยังไม่เคยใช้มาก่อนก็จัดอยู่ในจำพวกนี้ ถ้าทดลองใช้งานปรากฏว่าได้ผลดีเท่าหรือดีกว่าของที่เคยใช้อยู่เดิมก็จัดเป็นพัสตุมมาตรฐาน ถ้าด้อยกว่าก็จัดเข้าลำดับจำพวกที่เหลือดังกล่าว

2. การศึกษาวิเคราะห์ทางเทคนิค (Technical Analysis Studies) เป็นการศึกษาวิเคราะห์คล้ายคลึงกับวิธีแรก แต่เพิ่มความละเอียดลึกซึ้งกว่าเกี่ยวกับทางเทคนิค การศึกษาวิธีนี้อาจจะเป็นผลให้มีการเปลี่ยนแปลงแบบพัสดุดังกล่าวใหม่ใช้แทนของเดิม ที่มีอยู่ในคลังแล้วก็ได้

3. การศึกษาวิเคราะห์การปฏิบัติทางช่าง (Engineering Practices Studies) เป็นการศึกษาวิเคราะห์เพื่อพิสูจน์หาสมรรถนะขีดความสามารถ เพื่อพัฒนาความก้าวหน้าของแผนงานและการกำหนดขอบเขตของโครงการทำเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลทางเทคนิค และการจัดหาอะไหล่ (provisioning)

ประโยชน์ของการกำหนดมาตรฐาน

การกำหนดมาตรฐานก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้คือ

1. ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต และช่วยลดต้นทุนการผลิตเนื่องจากการกำหนดมาตรฐานทำให้สามารถผลิตจำนวนมากได้
2. ช่วยปรับปรุงการควบคุมคุณภาพ เนื่องจากมาตรฐานเป็นสิ่งกำหนดคุณภาพ ทำให้การควบคุมคุณภาพสามารถปฏิบัติได้ผลดีขึ้น
3. การกำหนดมาตรฐานทำให้ประสิทธิภาพการผลิตโดยส่วนรวมสูงขึ้น ปริมาณของเสียลดลง ทำให้ลดปริมาณวัสดุลง
4. ช่วยให้เกิดการประหยัด เพราะผู้ซื้อเลือกซื้อเฉพาะสิ่งที่ตรงกับความต้องการมากที่สุด และมาตรฐานพัสดุยังสามารถทำให้อายุการใช้งานของวัสดุอุปกรณ์เพิ่มขึ้น
5. ทำให้เกิดความเป็นธรรมในการติดต่อธุรกิจเพราะช่วยให้ผู้ขายและผู้ซื้อเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งของที่จะซื้อขายได้ง่ายขึ้น
6. ช่วยให้เกิดการปรับปรุงทางด้านเทคนิค เพราะการกำหนดมาตรฐานจะแสดงให้เห็นจุดบกพร่องของเทคนิคการผลิต นอกจากนั้นยังสามารถยึดมาตรฐานเป็นเป้าหมายในการปรับปรุงเทคนิคการผลิตเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐาน
7. ช่วยให้ผู้สามารถประเมินคุณภาพ คุณค่า สมรรถนะ หรือบริการของพัสดุได้และยังช่วยให้การปฏิบัติงานของฝ่ายผลิตและฝ่ายออกแบบเป็นไปโดยสะดวก

ข้อจำกัดของการกำหนดมาตรฐาน

บางกรณีการกำหนดมาตรฐานจะมีข้อจำกัดและเสียค่าใช้จ่ายมากกว่าประโยชน์ที่ได้รับ เช่น การกำหนดมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสูงอาจไม่เป็นผลดีเพราะการปรับปรุงมาตรฐานอาจไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีหรือการกำหนดมาตรฐานพัสดุที่การใช้สอยมุ่งประโยชน์ทางด้านความสวยงามอาจไม่ได้ผลดี เพราะการซื้อขึ้นอยู่กับรสนิยมและความพอใจเป็นองค์ประกอบ

คุณลักษณะเฉพาะของ “ฝักบัวอาบน้ำ”

1. เอกสารอ้างอิง

มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม 1187-2536 มาตรฐานผลิตภัณฑ์ฝักบัวอาบน้ำ

2. ความต้องการ

2.1 คุณลักษณะเฉพาะทั่วไป

2.1.1 ฝักบัวอาบน้ำชนิดฝักบัวก้านแข็ง

2.1.2 ขนาดมิติเกลียว

- ขนาดของเกลียวนอกเท่ากับ 15 ตาม JIS B 0203 (อนุโลมให้ใช้ขนาดของเกลียวนอกเท่ากับ $G\frac{1}{2}$ ตาม JIS B 0202)

- ขนาดของเกลียวในเท่ากับ 15 ตาม JIS B 0203 แบบเกลียวเรียวหรือเกลียวขนาน

2.1.3 ความยาวของสายอ่อน สายอ่อนต้องมีความยาว ไม่น้อยกว่า 1,200 มิลลิเมตร

2.2 ประเภท

ทำด้วยโลหะ ยางและพลาสติก

2.3 คุณภาพ

2.3.1 โลหะที่ใช้ทำส่วนประกอบต่าง ๆ ของฝักบัวต้องเป็นโลหะที่ไม่เป็นสนิม ประเภททองบรอนซ์ ทองเหลือง หรือเหล็กกล้าไร้สนิม

2.3.2 ยางและพลาสติกที่ใช้ทำส่วนประกอบต่าง ๆ ของฝักบัว ต้องทำเป็นยางและพลาสติกที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับงานที่ใช้

2.4 คุณสมบัติทั่วไป

2.4.1 ผิวภายนอกต้องเรียบและไม่มีขอบคม

2.4.2 ผิวภายนอกที่ชุบเคลือบผิวด้วยทองแดง นิกเกิลและโครเมียม หรือนิกเกิลและโครเมียมต้องมันเงา ไม่ร้าว ไม่ลอก ปราศจากตำหนิ ผิวพอง ผิวมีว และเคลือบไม่สมบูรณ์

2.4.3 ผิวภายนอกที่เคลือบผิวด้วยสีต้องไม่บวม ไม่พอง ไม่เป็นคลื่น ไม่ร้าว ไม่แตก ไม่นูน ไม่ค่าง ไม่มีสิ่งสกปรกที่เป็นตำหนิและรูเข็ม

2.5 คุณสมบัติโดยละเอียด

2.5.1 ความทนความดัน สึกบักต้องไม่ร้าว ไม่แตก หรือหลุดออกมา

2.5.2 ปริมาณน้ำ ปริมาณน้ำที่ไหลผ่านสึกบัก ต้องไม่น้อยกว่า 6 ลูกบาศก์เดซิเมตรต่อนาที

2.5.3 การกระจายของน้ำ น้ำที่ไหลออกจากสึกบักที่ความสูง 1,800 มิลลิเมตร ต้องกระจายตกสู่พื้นโดยที่ความกว้างในแนวขนานกับหัวสึกบักไม่เกิน 600 มิลลิเมตร

2.5.4 การติดตั้งของผิวชุบเคลือบและผิวเคลือบ

2.5.4.1 โลหะ

- ส่วนประกอบของสึกบักที่ทำด้วยโลหะชุบเคลือบผิวด้วยทองแดง นิกเกิลและโครเมียม หรือนิกเกิลและโครเมียม ผิวชุบเคลือบต้องไม่ลอก

- ส่วนประกอบของสึกบักที่ทำด้วยโลหะเคลือบผิวด้วยสีรอยกรีดต้องเรียบและผิวเคลือบต้องไม่หลุดล่อน โดยมีการติดตั้งระดับ 0 ตาม ISO 2409

2.5.4.2 พลาสติก

- ส่วนประกอบของสึกบักที่ทำด้วยพลาสติกชุบเคลือบผิวด้วยทองแดง นิกเกิลและโครเมียม หรือนิกเกิลและโครเมียม ผิวชุบเคลือบต้องไม่พอง ลอก หรือหลุดล่อน

- ส่วนประกอบของสึกบักที่ทำด้วยพลาสติกเคลือบผิวด้วยสีรอยกรีดต้องเรียบ และผิวเคลือบต้องไม่หลุดล่อน โดยมีการติดตั้งระดับ 0 ตาม ISO 2409

2.5.5 ความหนาของผิวชุบเคลือบ สึกบักที่ชุบเคลือบผิวด้วยทองแดง นิกเกิลและโครเมียม ต้องมีความหนารวมของทองแดงและนิกเกิลไม่น้อยกว่า 5 ไมโครเมตร

และความหนาของโครเมียมไม่น้อยกว่า 0.1 ไมโครเมตร หรือฝักบัวที่ชุบเคลือบผิวด้วย นิกเกิลและโครเมียมต้องมีความหนาของนิกเกิลไม่น้อยกว่า 5 ไมโครเมตร และความหนาของโครเมียมไม่น้อยกว่า 0.1 ไมโครเมตร

2.5.6 ความทนของละอองน้ำเกลือ

2.5.6.1 ฝักบัวที่ชุบเคลือบผิวด้วยทองแดง นิกเกิลและโครเมียม หรือนิกเกิลและโครเมียม ผิวชุบเคลือบต้องอยู่ในเกณฑ์เลขระดับ (Rating Number) 9 หรือสูงกว่าตาม JIS H 8617

2.5.6.2 ฝักบัวที่เคลือบผิวด้วยสีผิวเคลือบต้องไม่พอง อ่อนตัวหรือ หลุดล่อน และบริเวณอื่นของพื้นผิวที่เคลือบผิวต้องไม่เป็นสนิม

2.5.7 ความทนทานของความร้อนของสายอ่อน สายอ่อนต้องไม่รั่วซึม หรือเสียหาย

3. วิธีการทดสอบและตรวจสอบ

- ตรวจสอบความปราณีตเรียบร้อยในการผลิตโดยทั่วไป
- ตรวจสอบขนาด ตรวจสอบวัสดุที่ผลิต และตรวจนับจำนวน
- การทดสอบ ทดสอบขนาดมิติเกลียว ความยาวของสายอ่อน
- ทดสอบความทนความดัน ปริมาตรน้ำ การกระจายของน้ำ การติดแน่นของผิวชุบเคลือบและผิวเคลือบ ความหนาของผิวชุบเคลือบ ความทนละอองน้ำเกลือ ความทนความร้อนของสายอ่อน
- การเลือกตัวอย่างเพื่อทดสอบ เลือกโดยวิธีสุ่มตัวอย่างจากรุ่นเดียวกัน นำไปทดสอบ ในอัตรา 13 ตัว ต่อจำนวนไม่เกิน 1,200 ตัว และเกณฑ์ตัดสินที่ยอมรับเท่ากับ 1
- ทดสอบตามวิธีทดสอบในมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม 1187-2536

4. การบรรจุและเครื่องหมาย

- บรรจุหีบห่อตามมาตรฐานท้องตลาดทั่วไป
- ที่ฝักบัวทุกตัวอย่างน้อยต้องมีเลข อักษร และเครื่องหมายแจ้งรายละเอียด ชื่อผู้ทำหรือโรงงานที่ทำหรือเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนให้เห็นได้ง่าย ชัดเจน และถาวร

5. หมายเหตุ

- ฝักบัวก้านแข็ง หมายถึง ฝักบัวที่ติดตั้งคงที่ไว้กับผนัง ประกอบด้วยหัวฝักบัวและก้านฝักบัว ซึ่งหัวฝักบัวสามารถปรับมุมได้

การวิเคราะห์คุณค่าพัสดุ (Value Analysis)

เป็นการวิเคราะห์เพื่อลดต้นทุนที่ไม่จำเป็น โดยใช้เทคนิคและความชำนาญด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์คุณค่าจะทำให้ทราบว่าส่วนใดของพัสดุที่ไม่มีประโยชน์ควรตัดออกเสียเพื่อลดต้นทุนและค่าใช้จ่ายลง โดยที่ยังคงสภาพของการใช้งาน ความคงทน หรือคุณสมบัติที่จำเป็นยังคงใช้ได้เหมาะสมเหมือนเดิม เปลี่ยนวิธีการผลิต เปลี่ยนแบบ เปลี่ยนส่วนประกอบ หรือเปลี่ยนจากการสั่งทำเฉพาะเป็นแบบที่ซื้อทั่วไป เป็นต้น

การวิเคราะห์คุณค่าช่วยเป็นแนวทางในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ แทนที่จะมุ่งในการจัดซื้อวัสดุให้ได้ราคาที่ดีที่สุด ก็จะมุ่งไปในแนวทางของการใช้วัสดุหรือผลิตภัณฑ์ชนิดใดก็ได้ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ตามที่ต้องการในราคาที่ต่ำที่สุด ซึ่งฝ่ายจัดซื้ออาจให้คำแนะนำในการใช้วัสดุอื่นที่สามารถใช้งานอย่างเดียวกันและมีราคาถูกกว่า หลักในการจัดซื้อควรพิจารณาถึงคุณค่าแลกเปลี่ยนหรือราคาของวัสดุที่ฝ่ายจัดซื้อจะจ่ายเงินออกไป ควรจะมีค่าเท่ากับคุณค่าประโยชน์ใช้สอยรวมกับคุณค่าของค่านิยมเท่านั้น หากจ่ายเงินเกินกว่านี้หมายความว่า จะเป็นคุณค่าที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใด ๆ

การจัดองค์การเกี่ยวกับการวิเคราะห์คุณค่า

งานเกี่ยวกับการวิเคราะห์พัสดุต้องการความชำนาญ และประสบการณ์อย่างกว้างขวาง เพราะต้องเข้าใจถึงความสลับซับซ้อนของพัสดุและผลิตภัณฑ์ การจัดองค์การสำหรับประเมินค่าพัสดุอาจทำได้ 3 ลักษณะ คือ

1. ตั้งคณะกรรมการวิเคราะห์และประเมินค่าพัสดุ คณะกรรมการจะเลือกมาจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อร่วมกันพิจารณา
2. ฝ่ายจัดซื้อ ทำหน้าที่วิเคราะห์และประเมินค่าพัสดุ ที่ปรึกษา (Staff) ในฝ่ายจัดซื้อจะเป็นผู้วิเคราะห์และประเมินคุณค่าเสนอต่อผู้บริหารของฝ่ายจัดซื้อ และถ้าฝ่ายจัดซื้อมีเจ้าหน้าที่วิจัย ก็จะมอบให้เป็นหน้าที่ของฝ่ายวิจัยโดยตรง
3. ผู้ซื้อ ในกิจการขนาดกลางและขนาดเล็ก ผู้ซื้อมักทำหน้าที่วิเคราะห์และประเมินคุณค่าพัสดุด้วย การวิเคราะห์และประเมินค่าพัสดุต้องใช้เวลาและความชำนาญ จึงควรมีการอบรมสัมมนา เกี่ยวกับเทคนิคที่จะนำมาใช้ทำการวิเคราะห์พัสดุ

ขั้นตอนในการวิเคราะห์คุณค่า

ขั้นตอนพื้นฐานในการวิเคราะห์คุณค่าพัสดุ มีดังนี้คือ

1. ระบุหน้าที่ประโยชน์ใช้สอย โดยปกติพัสดุทุกชนิดจะให้ประโยชน์ต่าง ๆ กัน ซึ่งจะมีประโยชน์ใช้สอยอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นหลัก และยังมีประโยชน์ใช้สอยอย่างอื่นควบมาด้วย เช่น ประโยชน์ใช้สอยหลักของนาฬิกา คือ การบอกเวลา ส่วนประโยชน์ใช้สอยรองที่ควบคู่มา อาจได้แก่ รูปร่างหรือแบบที่สวยงาม เมื่อสามารถระบุประโยชน์ใช้สอยของผลิตภัณฑ์ได้แล้วก็พิจารณาค้นทุนค่าใช้จ่ายที่ก่อให้เกิดประโยชน์ใช้สอยนั้น ๆ และตรวจสอบว่าจะมีวิธีการอันใดอีกหรือไม่ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ใช้สอยย่อย ๆ แล้วจึงพิจารณาค้นทุนที่ใช้ตามประโยชน์ใช้สอยที่เกิดขึ้น เช่น สวิตช์ไฟขนาดใหญ่แบ่งหน้าที่การใช้งานออกเป็น ส่วน ๆ ก็คือ ชิ้นส่วนทางไฟฟ้า ชิ้นส่วนกลไก กลอง ฝาปิด ที่ยึด สีสัน จากชิ้นส่วนเหล่านี้ เราจะสามารถหาค่าต้นทุนที่ใช้ในการใช้ประโยชน์จากชิ้นส่วนทางไฟฟ้าใช้ประโยชน์กลไกต่าง ๆ ส่วนต่าง ๆ ที่บรรจุไว้ในกลอง การประกอบสวิตช์ทั้งหมดเข้าด้วยกัน ต้นทุนที่ใช้นี้จะเป็นเครื่องชี้บอกว่าในด้านใดบ้างที่ควรปรับปรุงให้เสียค่าใช้จ่ายต่ำลง

2. เปรียบเทียบต้นทุนของประโยชน์ใช้สอย โดยกระจายประโยชน์ใช้สอยของผลิตภัณฑ์ออกเป็น ส่วนย่อย ๆ แล้วจึงเปรียบเทียบ การใช้ประโยชน์จากส่วนย่อย ๆ นั้น เช่น พิจารณาถึงการใช้พัสดุอย่างหนึ่งทดแทนพัสดุดีอย่างหนึ่ง หรือการใช้กระบวนการผลิตอย่างหนึ่งทดแทนกระบวนการผลิตอีกอย่างหนึ่ง ในการประเมินค่านี้ อาจเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่กำหนดไว้ก็ได้ ถ้าเปรียบเทียบแล้วพัสดุหรือกระบวนการผลิตที่นำมาใช้ทดแทนมีคุณค่าเท่ากัน แต่เสียต้นทุนการผลิตต่างกัน ก็จะพิจารณาใช้พัสดุที่เสียค่าใช้จ่ายต่ำกว่า

3. ศึกษาแนวทางที่ให้คุณค่าเหมือนกัน โดยการนำเทคนิคต่าง ๆ มาใช้ หาวิธีการที่แตกต่างไปจากเดิม แต่สามารถให้ประโยชน์ใช้สอยและคุณค่าเหมือนเดิม แต่เสียค่าใช้จ่ายที่ต่ำกว่า

แผนงานวิเคราะห์คุณค่า

เพื่อให้การวิเคราะห์คุณค่ามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และช่วยในการลดต้นทุนพัสดุที่ไม่จำเป็น ควรมีการกำหนดแผนงานดังนี้

1. การเตรียมการ โดยกำหนดว่าพัสดุนั้นมีไว้เพื่อใช้ประโยชน์อะไร และตรงกับความต้องการของผู้ใช้จริง ๆ และควรมีคุณลักษณะเฉพาะด้าน ขนาด น้ำหนัก หรือรูปร่างลักษณะแบบใด

2. การหาข้อมูล เป็นการหาข้อมูลด้านต้นทุน ปริมาณแบบ คุณลักษณะเฉพาะ กรรมวิธีการผลิต และผู้ขายพร้อมทั้งตรวจสอบข้อมูลกับผู้ชำนาญด้านต่าง ๆ และพิจารณาถึง ต้นทุน และทรัพยากรต่าง ๆ ที่ต้องใช้ในการผลิต

3. การแสวงหาแนวทางปรับปรุง หลังจากได้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ จะทำการพิจารณาหาแนวทางใหม่ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ใช้สอยเช่นเดียวกัน แนวทางต่าง ๆ อาจได้จากการระดมความคิด และจัดบันทึกข้อเสนอแนะต่าง ๆ เมื่อมีแนวทางหลาย ๆ แนวทางให้เลือกก็จะนำแนวทางที่จะให้ประโยชน์มากที่สุดมาพิจารณาอีกครั้ง ผู้วิเคราะห์ควร ศึกษาถึงวัสดุต่าง ๆ เครื่องจักร การประกอบอย่างมีระบบเพื่อจัดอุปสรรคในการหาแนวทางใหม่ ๆ

4. การวิเคราะห์ เป็นการศึกษาด้านต้นทุนค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับแนวทางต่าง ๆ เพื่อหาทางลดค่าใช้จ่ายตลอดจนผลเสียด้านต่าง ๆ และความเป็นไปได้ทางเทคนิค เลือกแนวทางที่ได้ผลที่สุด

5. การวางแผนปรับปรุง นำแนวทางที่เลือกมาแบ่งเป็นส่วนย่อย ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ใช้สอยแต่ละด้าน แล้วใช้เทคนิคต่าง ๆ เพื่อลดต้นทุนวัสดุ

6. การดำเนินการตามแผน นำแผนไปใช้และติดตามผลว่าสามารถปรับปรุงต้นทุนได้หรือไม่ และหาข้อมูลเพิ่มเติมพร้อมกับจงใจให้ผู้ปฏิบัติงานดำเนินงานจนสำเร็จผล

7. การสรุปผล การวิเคราะห์คุณค่าโดยบุคคลที่ไม่ใช่ผู้ตัดสินใจในการใช้วัสดุหรือ ออกแบบผลิตภัณฑ์ จำเป็นจะต้องมีการรายงานสรุปผล พร้อมทั้งข้อเสนอแนะในการใช้วัสดุ แต่ถ้าผู้วิเคราะห์คุณค่าเป็นผู้ตัดสินใจในการนำวัสดุไปใช้งานเอง เช่น วิศวกรฝ่ายผลิต อาจไม่จำเป็นต้องวิเคราะห์คุณค่า

การวิเคราะห์คุณค่าทางวิศวกร (Value Engineering) มีผลทำให้ลดค่าใช้จ่ายได้เช่นเดียวกัน แต่การวิเคราะห์คุณค่าทางวิศวกรจะเป็นเรื่องการออกแบบในระยะต่าง ๆ ของวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นหน้าที่ของฝ่ายช่างหรือวิศวกรในบริษัท เหตุที่มีการวิเคราะห์แบบนี้ก็เนื่องมาจากแนวความคิดที่ว่า การที่จะควบคุมค่าใช้จ่ายได้นั้นจะต้องควบคุมการที่การออกแบบก่อน

การจัดทำสมุดรายการพัสดุ (Cataloging)

สมุดรายการพัสดุ จัดทำขึ้นโดยมีความมุ่งหมายที่สำคัญ คือ

1. เพื่อช่วยในการกำหนดความต้องการเป็นไปโดยรวดเร็ว ถูกต้อง และแน่นอน
2. เพื่อช่วยในการกำหนดมาตรฐานของพัสดุ ครุภัณฑ์
3. เพื่อลดจำนวนการสำรวจตรวจสอบพัสดุ
4. เพื่อสะดวกในการพิจารณาเลือกหรือกำหนดพัสดุที่สามารถสับเปลี่ยนใช้แทนกันได้
5. เพื่อเปิดโอกาสให้มีการแข่งขันการผลิตสินค้า และขยายแหล่งที่มาของพัสดุให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
6. เพื่อให้การใช้พัสดุครุภัณฑ์เป็นไปอย่างถูกต้อง
7. เพื่อเป็นเครื่องมือในการทำสถิติข้อมูลเกี่ยวกับการจัดหางบประมาณ

การจัดทำสมุดรายการพัสดุ จะประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. การบัญญัติชื่อ (Naming) คือการตั้งชื่อพัสดุ การบัญญัติชื่อหรือตั้งชื่อพัสดุจะต้องเป็นมาตรฐานอย่างเดียวกันเพราะเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการกำหนดหมายเลขพัสดุตามคุณลักษณะเฉพาะอย่าง และเป็นการป้องกันมิให้เรียกชื่อผิดแผก แตกต่างกันไปสำหรับสิ่งของอย่างเดียวกัน หรือเรียกชื่อซ้ำกันสำหรับสิ่งของที่ต่างชนิดและคล้ายคลึงกัน ชื่อพัสดุมักประกอบด้วย ชื่อหลัก (basic name) และส่วนขยาย (modifier) เช่น โต๊ะ เป็นชื่อหลัก โต๊ะนั่งทำงาน โต๊ะประชุม เป็นส่วนขยาย
2. การบรรยายลักษณะ (Describing) คือ การบรรยายลักษณะพัสดุให้ละเอียดชัดเจนเกี่ยวกับขนาด รูปร่าง สี วัสดุที่ใช้ผลิต สมรรถนะ ข้อกำหนด คุณลักษณะเฉพาะ ชื่อผู้ผลิตและหมายเลขพัสดุ เพื่อให้การกำหนดหมายเลขพัสดุเป็นไปอย่างถูกต้อง
3. การจำแนกประเภท (Classifying) เมื่อได้บัญญัติชื่อ และมีการบรรยายลักษณะแล้ว ก็จำแนกออกตามประเภทการใช้งาน เช่น คินสอคำปลายมียางลบ จัดเข้าประเภท “วัสดุสำนักงาน” ผ้ามัดเครื่องแบบ จัดเข้าประเภท “ผ้าและสิ่งทอ” เป็นต้น
4. การกำหนดหมายเลข (Identifying) เมื่อจัดพัสดุตามประเภทการใช้งานแล้ว ก็กำหนดหมายเลขพัสดุนั้น ในสหรัฐอเมริกาวิธีการกำหนดโดยใช้หมายเลขลำดับ (Serial number) ตามลำดับก่อนหลังแต่ละรายการ

*****